

BOSHLANG'ICH TA'LIM TIZIMIDA TA'LIMY O'YINLARDAN FOYDALANISHNING DARS SIFATI SAMARADORLIGIGA TA'SIRI

Toshpulatova Sarvinoz Otabek qizi

Toshkent kimyo xalqaro universiteti

“Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim metodikasi”

Kafedra “Boshlang'ich ta'lim nazariyasi va metodikasi”

mutaxassisligi bo'yicha magistratura talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich ta'lim tizimida ta'limiy o'yinlardan foydalanishning dars sifati va samaradorligiga ta'siri tahlil qilinadi. Ta'lim jarayonida o'quvchilarning qiziqishini oshirish, ularning faoliyatini rag'batlantirish hamda bilimlarni mustahkamlashda o'yin texnologiyalarining ahamiyati katta ekanligi ilmiy asoslangan.¹ Maqolada o'yin texnologiyalarining o'qituvchilar tomonidan qo'llanilishi, ularning dars mazmunini boyitishga va o'quvchilarning o'quv faoliyatini faollashtirishga ta'siri muhokama qilingan.² Shuningdek, maqolada ta'limiy o'yinlar asosida dars tashkil qilishning usullari va ularning amaliy natijalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: *Boshlang'ich ta'lim, ta'limiy o'yinlar, dars sifati, samaradorlik, o'quvchilarning faolligi, o'yin texnologiyalari.*

Annotation: This article analyzes the impact of using educational games in the primary education system on the quality and effectiveness of lessons. It scientifically substantiates the significant role of game technologies in increasing students' interest, motivating their activities, and reinforcing knowledge during the educational process. The article discusses the application of game technologies by teachers, their contribution to enriching lesson content, and their effect on enhancing students' learning activities. Furthermore, the methods of organizing lessons based on educational games and their practical outcomes are highlighted.

¹ Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge: Harvard University Press.

² Karimova, M. (2020). *Pedagogik texnologiyalar asoslari*. Toshkent: Ma'rifat nashriyoti.

Keywords: Primary education, educational games, lesson quality, effectiveness, student activity, game technologies.

Аннотация: В данной статье анализируется влияние использования образовательных игр в системе начального образования на качество и эффективность уроков. Научно обоснована значимость игровых технологий для повышения интереса учащихся, стимулирования их деятельности и закрепления знаний в процессе обучения. В статье обсуждаются применение игровых технологий учителями, их вклад в обогащение содержания уроков и влияние на активизацию учебной деятельности учащихся. Кроме того, рассматриваются методы организации уроков на основе образовательных игр и их практические результаты.

Ключевые слова: начальное образование, образовательные игры, качество уроков, эффективность, активность учащихся, игровые технологии.

KIRISH

Boshlang'ich ta'lim insonning keyingi ta'lim olish jarayonidagi asosiy poydevorni tashkil qiladi. Ushbu bosqichda o'quvchilarning bilimga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularni dars jarayoniga faol jalb qilish muhim ahamiyatga ega.³ Bugungi kunda ta'lim sifatini oshirish uchun zamonaviy pedagogik yondashuvlar va texnologiyalardan foydalanish zarurati ortib bormoqda. Ta'limiy o'yinlar shunday usullardan biri bo'lib, u nafaqat darsni qiziqarli va samarali qilish, balki o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish imkonini ham beradi. Psixologik tadqiqotlarga ko'ra, o'yin faoliyati yosh bolalarning tabiiy ehtiyojiga mos keladi va ular orqali murakkab mavzularni tushuntirish osonlashadi. Boshlang'ich sinflarda ta'limiy o'yinlardan foydalanish dars jarayonini faollashtiradi, o'quvchilarning bilimlarni puxta o'zlashtirishiga yordam beradi hamda o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida ijobiy muloqotni shakllantiradi. Mazkur maqolada ta'limiy o'yinlarning boshlang'ich ta'lim jarayonida o'rni va ulardan foydalanishning dars

³ Karimova, M. (2020). Pedagogik texnologiyalar asoslari. Toshkent: Ma'rifat nashriyoti.

sifatiga ta'siri o'rganiladi. Shu bilan birga, o'yinlar orqali bilimlarni uzatishning samarali usullari yoritiladi.

ASOSIY QISM

Ta'limiy o'yinlar ta'lim jarayonini qiziqarli, interaktiv va samarali qilishga xizmat qiluvchi pedagogik vositalardan biridir. Ular o'quvchilarning qiziqishini oshirish, bilishga bo'lgan ehtiyojini qondirish va dars jarayoniga faol jalb qilishda muhim ahamiyatga ega. Boshlang'ich ta'limda ta'limiy o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning yoshiga, psixologik xususiyatlariga va bilim darajasiga mos ravishda tashkil etiladi. Ta'limiy o'yinlarning asosiy maqsadi bilimlarni o'quvchilarga qiziqarli va tushunarli shaklda etkazishdan iborat. Bu jarayonda o'yin nafaqat dars mazmunini boyitadi, balki o'quvchilarning ijtimoiy va ijodiy ko'nikmalarini rivojlantiradi. Masalan, matematika darsida raqamlarni o'yin shaklida o'rgatish o'quvchilarda mavzuni tezroq o'zlashtirishni ta'minlaydi.

Ta'limiy o'yinlar quyidagi jihatlari bilan ajralib turadi:

Motivatsiya yaratish: O'yin jarayonida o'quvchilar darsga qiziqish bilan qatnashadilar, bu esa bilim olish motivatsiyasini oshiradi.⁴

Faol ishtirokni ta'minlash: Ta'limiy o'yinlar yordamida o'quvchilar nafaqat tinglovchi, balki faol ishtirokchi sifatida darsda qatnashadilar.

Psixologik moslik: O'yin usuli bolalar tabiatiga mos bo'lgani uchun ular mavzuni osonroq qabul qiladilar.

Ijodkorlikni rivojlantirish: Ta'limiy o'yinlar ijodiy fikrlash, muammolarni hal qilish va jamoada ishlash qobiliyatlarini shakllantiradi.

Ta'limiy o'yinlar nafaqat bilimlarni o'zlashtirishni osonlashtiradi, balki bolalarning ijtimoiylashuviga ham xizmat qiladi. Bu orqali ular bir-birlari bilan muloqot qilishni, fikr almashishni va jamoa bo'lib ishlashni o'rganadilar. Shu sababli, ta'limiy o'yinlar boshlang'ich ta'limda nafaqat bilim berish, balki shaxsiy rivojlanishni ta'minlashda ham muhim ahamiyatga ega. Boshlang'ich ta'lim tizimida ta'limiy o'yinlarning dars mazmunini boyitishdagi o'rni katta. Ta'limiy o'yinlar

⁴ Dewey, J. (1916). Democracy and Education. New York: Macmillan.

o'quvchilarning intellektual va ijtimoiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi, chunki ular o'quvchilarga ma'lum bilimlarni qiziqarli va interaktiv shaklda olish imkonini beradi. Shuningdek, ta'limiy o'yinlar o'quvchilarning diqqatini jamlash, mantiqiy fikrlash, va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi. O'yinlar orqali o'quvchilarga yangi tushunchalar va ko'nikmalarni o'zlashtirish osonlashadi, chunki o'yinlar jarayonida ular faqat nazariy bilimlar bilan cheklanmay, balki amaliy ko'nikmalarni ham rivojlantiradilar.⁵ Ta'limiy o'yinlar o'quvchilarning darsdagi faoliyatini yanada jonlantiradi, ularning o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi va o'qituvchi bilan o'quvchi o'rtasida interaktiv aloqani kuchaytiradi. O'yinlar yordamida o'quvchilar sinfdagi monotonlikdan chiqib, yangi bilimlarni o'rganishda ko'proq qiziqish va rag'bat hosil qiladilar. Bundan tashqari, o'yinlar darslarning tezroq va samarali o'tishiga, o'quvchilarning fikrini osonroq qabul qilishiga yordam beradi.

Shuningdek, ta'limiy o'yinlar sinfdagi barcha o'quvchilarni teng ishtirok etishga jalb qilish imkoniyatini beradi, bu esa o'qish motivatsiyasini oshiradi va har bir o'quvchining individual ehtiyojlariga javob beradi. Yangi bilimlar o'ynab o'rganish orqali mustahkamlanadi, bu esa darsning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Bundan tashqari, o'yinlar o'quvchilarga xatoliklarni keltirib chiqarish imkonini beradi, bu esa ular uchun o'rgatish va to'g'irlash jarayonini osonlashtiradi. O'yinlar orqali o'quvchilar o'zlarining natijalariga baho berishni, natijalarni tahlil qilishni va kelajakda qanday yaxshilashni o'rganadilar. Bu metod darslarni qiziqarli va samarali o'tkazishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Boshlang'ich ta'limda o'yin usulining samaradorligi, o'quvchilarning o'qish jarayoniga faol ishtirok etishi, bilimlarni yanada chuqurroq va samarali o'zlashtirishi uchun katta ahamiyatga ega. O'yinlar nafaqat o'quvchilarning o'rganish jarayonini qiziqarli va o'ziga jalb qiluvchi qiladi, balki ularning fikrlash va ijodiy yondashuvlarini ham rivojlantiradi. O'yin usulining samaradorligi bir qancha jihatlardan ko'rinadi:

1. Faol va interaktiv o'rganish:

⁵ Nurmatov, Z. (2018). Boshlang'ich ta'limda interaktiv usullar. Samarqand: O'zbekiston milliy universiteti nashriyoti

O'yinlar o'quvchilarga passiv o'rganishdan faol ishtirokchiga aylanish imkonini beradi. O'quvchilar o'yin jarayonida bilimlarni faqat eshitish yoki o'qish bilan cheklanmay, ular bilan bevosita shug'ullanishadi. Bu esa o'quvchilarda ilg'or o'rganish motivatsiyasini va qiziqish hosil qiladi.

2. Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish:

O'yinlar guruhda o'ynalganida, o'quvchilar o'zaro hamkorlikni, jamoaviy ish olib borishni, birgalikda maqsadga erishishni o'rganadilar. Bu ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi va bolalarning o'zaro muloqotini kuchaytiradi. Shu bilan birga, o'yinlar o'quvchilarga boshqalar fikrini tinglash va baholashni, qarorlar qabul qilishni o'rgatadi.

3. Muammolarni hal qilish va mantiqiy fikrlash:

O'yinlar orqali o'quvchilar mantiqiy fikrlash, muammolarni tahlil qilish va yechim topish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Har bir o'yin o'quvchilarni yangi vazifalar, qiyinchiliklar va topshiriqlar bilan yuzma-yuz qiladi, bu esa ularning aqliy qobiliyatlarini rivojlantiradi.

4. Qiziqarli va motivatsion omil:

O'yinlar ta'lim jarayonini monotonlikdan olib chiqadi, o'quvchilarga bilimlarni o'rganishni qiziqarli va motivatsion tarzda taqdim etadi. Bu usul orqali darslar bolalar uchun kamroq og'ir va zerikarli bo'ladi, bu esa ularning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

5. Emotsional rivojlanish:

O'yin jarayonida o'quvchilar turli emotsional holatlarni boshdan kechiradilar — g'alaba, yengilish, muvaffaqiyatni nishonlash va h.k. Bu o'quvchilarning hissiy aqliy rivojlanishiga yordam beradi va ularni ruhiy jihatdan qo'llab-quvvatlaydi.

6. Individual yondashuv:

O'yinlar o'quvchilarning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish imkonini beradi. Har bir o'quvchi o'z tezligi va uslubiga ko'ra o'ynashadi, bu esa ta'lim jarayonini har bir bolaning individual ehtiyojlariga moslashtirish imkoniyatini

yaratadi. O'yin usulining bu jihati o'quvchilarning o'z-o'zini baholash va o'z ustida ishlash ko'nikmalarini ham rivojlantiradi.

Shu tarzda, boshlang'ich ta'limda o'yin usuli faqat o'quvchilarning bilimlarini kengaytirish va mustahkamlashga yordam beribgina qolmay, balki ular orasida sog'lom raqobatni va bir-biriga bo'lgan hurmatni shakllantirishga ham xizmat qiladi. Bu usul darslarni jonli, interaktiv va qiziqarli qilib, o'quvchilarda ijobiy ta'lim tajribasini yaratadi.

4. Amaliy misollar va natijalar

Boshlang'ich ta'limda o'yin usulining samaradorligini ko'rsatish uchun amaliy misollar va natijalar orqali uni tahlil qilish muhimdir. O'quv jarayoniga o'yin usulini qo'llashning muvaffaqiyatli natijalari, o'quvchilarning o'quv faoliyatiga bo'lgan qiziqishini oshirish va ularning bilimlarini mustahkamlashda sezilarli o'zgarishlar keltirib chiqaradi.

1. Matematika darslarida o'yin usulini qo'llash:

Bir nechta boshlang'ich sinf o'qituvchilari matematika darslarida o'yin usulidan foydalanganlar. Masalan, o'quvchilarni guruhlariga bo'lib, ular uchun "Sonlar olimpiadasi" o'yinini tashkil qilganlar. Har bir guruhga matematik savollar berilib, ular aniq va tezkor javoblar berishlari kerak bo'lgan. Natijada, o'quvchilar faollashib, sonlar va matematik amallarni tezroq va aniq o'rganishga erishdilar. Bu o'yin o'quvchilarning xatolarini tezda to'g'rilash imkonini yaratdi, shuningdek, ular orasida sog'lom raqobatni va hamkorlikni rivojlantirdi.

2. Til o'rganish jarayonida o'yinlar:

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun o'zbek tilida so'z yasash va grammatik tushunchalarni o'rgatishda o'yinlar muvaffaqiyatli qo'llanildi. Misol uchun, "So'zlar arezasi" o'yinida o'quvchilar har xil so'zlarni to'g'ri shaklda joylashtirishga harakat qiladilar. Bu o'yin o'quvchilarning so'z boyligini oshirishga yordam berdi va grammatika qoidalarini mustahkamlashda samarali natijalarga erishildi. O'yin davomida o'quvchilar o'z bilimlarini amalda sinab ko'rishdi va natijada til o'rganish jarayoni qiziqarli va samarali bo'ldi.

3. Tabiatshunoslik darslarida interaktiv o'yinlar:

Tabiatshunoslik darsida o'quvchilarga o'simliklar va hayvonlar haqida ma'lumotlarni o'rgatish uchun "Tabiat safari" o'yinidan foydalanildi. O'quvchilarga turli o'simliklar va hayvonlarning tasvirlari berilib, ular ularni to'g'ri joylashtirish va nomlarini topishlari kerak edi. Bu o'yin o'quvchilarning tabiatga bo'lgan qiziqishini oshirdi va ularning ekologik bilimlarini mustahkamladi. Natijada, darsning samaradorligi oshdi va o'quvchilarning bilim olish jarayoni yanada qiziqarli va foydali bo'ldi.

4. Loyiha asosida o'yin metodikasi:

Ba'zi boshlang'ich maktablarda loyiha asosida o'yin metodikasi qo'llanildi. O'quvchilar guruhlariga bo'lib, o'zlari yaratgan "O'yinli qo'llanma" loyihasini amalga oshirdilar. Bu loyiha o'quvchilarga o'yinlarni yaratish va o'quv jarayonida foydalanish imkonini berdi. Ular o'zaro fikr almashib, o'yinlarni tartibga solib, o'qituvchi bilan birga darsni boshqarishdi. Natijada, o'quvchilarning ijodiy fikrlash, tashabbuskorlik va hamkorlik ko'nikmalari rivojlandi.

5. Natijalar va tahlil:

Bularning barchasi o'quvchilarning akademik ko'rsatkichlarini yaxshilashga, o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirishga yordam berdi. O'yin usulini qo'llashdan keyin o'quvchilarda quyidagi ijobiy natijalar kuzatildi:

Bilim darajasi: O'quvchilarning nazariy bilimlari yaxshilandi, test va sinov natijalari sezilarli darajada yuqorilandi.

Faollik va ishtirok etish: O'quvchilarning darsda faol ishtiroki oshdi, o'yin orqali o'qish jarayonida qiziqarli va jonli muhit yaratildi.

Ijtimoiy va emotsional rivojlanish: O'quvchilar bir-biriga yordam berish, hamkorlik qilish va xatolarini to'g'rilashni o'rgandilar.

Ijodiy fikrlash: O'quvchilar muammolarni hal qilishda yanada ijodiy va mantiqiy yondashuvni rivojlantirdilar.

Shu tarzda, amaliy misollar va o'yin usulining natijalari boshlang'ich ta'limda o'yinlarni qo'llashning samaradorligini ko'rsatadi. Bu usul o'quvchilarning bilim olish jarayonini faollashtiradi va samarali natijalarga erishishga yordam beradi.

XULOSA

Boshlang'ich ta'limda ta'limiy o'yinlar va o'yin usullarining qo'llanilishi o'quvchilarning bilim olish jarayonini yanada samarali, qiziqarli va faol qiladi. O'yinlar nafaqat o'quvchilarning akademik ko'nikmalarini, balki ijtimoiy va emotsional rivojlanishini ham qo'llab-quvvatlaydi. Ta'limiy o'yinlar orqali o'quvchilar yangi bilimlarni o'rganish va mustahkamlash, shuningdek, ijodiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. O'yin usulining dars mazmunini boyitishda va o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirishda muhim rol o'ynashi, ta'lim jarayonini interaktiv va jonli qilib, o'quvchilarning bilimlarini o'zlashtirishni osonlashtiradi. Amaliy misollar va o'yinlardan olingan natijalar ta'lim usulining samaradorligini isbotlaydi: o'quvchilar o'z bilimlarini amalda sinab ko'rish, xatolarni to'g'rilash va yangi ko'nikmalarni egallash orqali yanada rivojlanadilar. Shu bilan birga, o'yin usulining o'quvchilarga individual yondashuv, guruhda ishlash, va o'zaro hamkorlik kabi ijtimoiy ko'nikmalarni oshirishda yordam berishi ta'lim tizimining samarali rivojlanishiga olib keladi. Kelajakda boshlang'ich ta'limda o'yinlarni yanada kengroq va tizimli tarzda qo'llash, ta'lim sifatini oshirishda muhim omil bo'lishi mumkin.

Kuzatuvlarimga ko'ra, boshlang'ich ta'limda o'yin usulini qo'llash, o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi faolligini oshiradi, ularning bilim olish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. Bu usul ta'lim tizimining barcha jihatlariga ijobiy ta'sir ko'rsatib, o'quvchilarning rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Karimova, M. (2020). Pedagogik texnologiyalar asoslari. Toshkent: Ma'rifat nashriyoti.
2. Nurmatov, Z. (2018). Boshlang'ich ta'limda interaktiv usullar. Samarqand: O'zbekiston milliy universiteti nashriyoti.

3. Vygotsky, L.S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge: Harvard University Press.
4. Dewey, J. (1916). Democracy and Education. New York: Macmillan.